

УСКЛАЂИВАЊЕ ТЕСТИРАЊА ГРАМАТИКЕ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА СА ЕВРОПСКИМ ЈЕЗИЧКИМ СТАНДАРДИМА

*Радмила Бодрич**

Филозофски факултет, Нови Сад

Апстракт. Последњих година тестирање знања из страних језика све више поприма на значају појавом *Заједничког европског оквира за живе језике* (2001) (ЗЕО), европског језичког документа којим су постављени упоредиви стандарди за учење, подучавање и проверу знања страних језика. ЗЕО је коришћен за операционализацију циља истраживања овог рада – тестирање граматичког знања на нивоу Б2. Главни циљ истраживања представља утврђивање нивоа Б2 граматичке компетенције, а потциљеви обухватају: (а) одређивање конкретних граматичких области које ученици на нивоу Б2 треба да савладају, (б) формулисање граматичких дескриптора за сваку граматичку област, (в) одређивање минималног постигнућа на тесту које задовољава критеријуме граматичког знања за ниво Б2, и (г) одређивање мере у којој су ученици савладали дате области. Након предтестирања, приступило се главном тестирању на узорку од 164 ученика из двеју гимназија. Добијени резултати показују да је обим и квалитет граматичког знања на нивоу Б2 нижи од очекиваног: 47% популације није задовољило основни ниво стандарда граматичке компетенције. Узроци се могу приписати факторима субјективне и објективне природе. Ниво Б2 је захтеван квалитативно и квантитативно, по питању формалне и функционалне комплексности и опсега језичке употребе, па је потребна интензивна језичка продукција, постојање високе мотивације и добре радне навике да би дате граматичке структуре биле усвојене.

Кључне речи: граматика, енглески језик, тестирање, усклађивање, Заједнички европски оквир.

* E-mail: radmila.bodric@gmail.com

Најважнији европски језички документ данашњице, *Заједнички европски оквир за живе језике: учење, настава, оцјењивање* (у даљем тексту ЗЕО), поставио је свеобухватне стандарде за учење, подучавање и проверу знања страних језика у сврху повећане мобилности ученика, студената и запослених. За шест глобалних нивоа (А1, А2, Б1, Б2, Ц1, Ц2) формулисани су дескриптори или оперативне шеме за језичке вештине: читање, писање, говор, слушање (*The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*, 2001). Иако је граматичка компетенција неодвојив део поменутих вештина, за њу још увек нису дефинисани дескриптори.

Према ЗЕО, језичка компетенција обухвата пет независних компетенција: граматичку, лексичку, семантичку, фонолошку и правописну. Граматичка компетенција представља способност разумевања и изражавања значења кроз препознавање и творбу правилних реченица према одређеним принципима (ЗЕО, 2003: 126). Будући да у ЗЕО нису формулисани граматички дескриптори на начин као што је то урађено са рецептивним и продуктивним језичким вештинама, скала опште граматичке способности биће формирана на основу постојеће глобалне скале заједничких нивоа компетенција и скале дескриптора правилне граматичке употребе.

Општи исходи дефинисани глобалном скалом у ЗЕО предвиђају да кандидат чије је знање на нивоу Б2 (ЗЕО, 2003: 33):

„може да разуме суштину сложеног текста о конкретним и апстрактним темама, укључујући стручне расправе из своје области. Може да се изражава са одређеним степеном спонтаности и лакоће тако да разговор са изворним говорником не представља напор ни једном ни другом. Може да се изражава јасно и детаљно о великом броју тема, уме да искаже своје мишљење о датој теми и изложи предности и недостатке различитих опција.“

Од кандидата чије је знање на нивоу Б2 очекује се да „поседује добру контролу граматичких знања; долази до повремених омашки, спорадичних грешки и ситнијих синтаксичких неправилности, али оне су ријетке и често се накнадно исправљају“ (ЗЕО, 2003: 127). Наведени глобални опис нивоа Б2, потом дескриптор правилне употребе граматике, као и постојећи описи говорне интеракције и продукције, и писане комуникације – служе као општи оријентир за састављање тестова и проверу језичког знања ученика. Међутим, сви ови описи су исувише општи да би се из њих могла извући употреба одређеног граматичког облика.

Усклађивање тестова са стандардима датим у *Заједничком европском оквиру* подразумева доношење важне одлуке да ли је ученик/кандидат достигао одређени језички ниво или није. Та одлука укључује одређивање граничног броја поена (енг. *cut score*) који дефинише стандард

постигнућа (енг. *performance standard*). Гранични број поена је минимални резултат на тесту који је довољан да би кандидат положио тест, а нижи резултати значе да кандидат није положио. Другим речима, гранични број поена функционише као тачка између категорија: *положио је – није положио* (Cizek & Bunch, 2007: 44–47; Manual, Council of Europe, 2009: 58; Papageorgiou, 2010: 1; Zieky, Perie & Livingston, 2008: 1).

Важно је истаћи да је одређивање стандарда постигнућа једна од најважнијих али и најмање схваћених области из теорије тестирања и психометрије (Jones, 2009: 35; Reckase, 2009: 13). Методе помоћу којих се одређују стандарди постигнућа могу се, уопштено узевши, сврстати у две категорије: (а) методе усмерене на тест (енг. *test-centred methods*) и (б) методе усмерене на кандидате (енг. *examinee-centred methods*). О предностима и недостацима ових метода и њиховим модификацијама у пракси детаљно се говори у одређеним студијама (Cizek, 2006; Jones, 2009; Kaftandjieva, 2004; Livingston & Zieky, 1982, 1989; Manual, Council of Europe, 2009; Näström & Nyström, 2008; Papageorgiou, 2010; Reckase, 2009; Zieky, Perie & Livingston 2008).

Методе усмерене на тест процењују задатке теста који мере одређено знање или вештину. Оцењивачи/судије процењују очекивано постигнуће за сваки задатак за хипотетички „минимално компетентног или граничног кандидата“ (енг. *minimally competent candidate*) (Manual, Council of Europe, 2009: 61), тј. кандидата који једва задовољава захтеве предвиђене за одређени ниво постигнућа (Näström & Nyström, 2008: 2). Задатак оцењивача био би да процене у ком постотку би такав кандидат могао тачно да одговори на сваки задатак на тесту. Процене сваког оцењивача се сабирају и израчунава се просечна вредност која је уједно и препоручена гранична вредност.

Код метода усмерених на кандидате полази се од процена о стварним кандидатима. Тестира се репрезентативни узорак кандидата и на основу резултата теста, али и неког другог спољашњег критеријума, група оцењивача класификује кандидате према нивоу постигнућа (нпр. није се квалификовао, квалификовао се, гранична група) и одређује гранични број поена.

Ове методе изискују много времена, велик број оцењивача и велики узорак кандидата, што повлачи за собом и велике трошкове и стога су недоступне обичном наставнику – методичару практичару. Пошто Ливингстон и Зики (Livingstone & Zieky, 1982: 35) тврде да је идентификација истински граничних кандидата много важнија од великог узорка кандидата, утврђен је ефикаснији, практичнији поступак који не подразумева велике људске и материјалне ресурсе, а практичан је управо због тога што није потребно вршити посебне калибрације будући да је пробно тестирање спроведено на хомогеном узорку, тј. на популацији ученика чији је ниво језичког знања већ био одређен.

Циљ рада јесте да се, најпре, утврди које граматичке компетенције из енглеског језика обухвата ниво Б2, имајући у виду стандарде *Заједничког европског оквира*. Ниво Б2 је изабран због циља и исхода наставе енглеског као првог страног језика у гимназијама и важећих наставних планова и програма у гимназијама у Новом Саду. Поред тога, циљ представља дефинисање граматичких дескриптора и конструкција граматичког теста који је усклађен са европским језичким психометријским стандардима. У складу с тим, било је неопходно да се одреди гранични број поена за овај ниво, као и то у којој су мери приликом главног тестирања ученици чије је знање на нивоу Б2 реално задовољили минимално постигнуће.

Метод

Узорак. Први корак у баждарењу теста представљало је предтестирање ради утврђивања степена поузданости и осталих неопходних мерних карактеристика. Стога су за потребе истраживања постојала два узорка: узорак у предтестирању и главном тестирању. Пошто је главни циљ, дакле, био калибрација теста или провера квалитета задатака, било је потребно обезбедити пилот истраживање на узорку који је тек савладао ниво знања Б2, и отуда био класификован на ниво који је за један степен виши од испитиваног. Пилот истраживање спроведено је од средине септембра до прве недеље октобра 2008/2009. године на узорку од 130 испитаника. Кандидати су одабрани из два реномирана центра страних језика у Новом Саду, где су претходно положили ниво Б2, једне нематичне наставне групе на првој години основних академских студија на Филозофском факултету у Новом Саду, која је положила стандардизовани класификациони тест и задовољила ниво знања Б2, и из две наставне групе студената прве године англистике који су положили исти класификациони тест на почетку школске године. Дакле, хомогена језичка популација била је потребна како би се коректно спровели постављени циљеви истраживања.

Главно тестирање на нивоу Б2 обављено је средином октобра школске 2008/2009. године. Узорак је сачињавало 164 ученика: четири одељења IV разреда гимназије „Исидора Секулић“ (2 одељења природно-математичког (26+31) и 2 одељења друштвено-језичког смера (23+32) у Новом Саду и два одељења друштвено-језичког смера IV разреда гимназије „Јован Јовановић Змај“ у Новом Саду (22+30). Сви ученици су одслушали наставу на нивоу Б2 језичког знања. Ученици су били узраста 17 и 18 година и учили су енглески као први страни језик у просеку 7 година.

Инструмент. Основни инструмент у овом истраживању је тест. Граматички тест на нивоу Б2 је специјално конструисан за потребе истраживања и представља оригинално дело аутора и ниједан задатак или ајтем (енг. *item*) није преузет из уџбеника или неког постојећег

(не)стандардизованог теста. Да би се утврдиле области за мерење граматичке компетенције на том нивоу, пошло се од анализе свих постојећих дескриптора у *Заједничком европском оквиру за живе језике*, потом од детаљне анализе највише употребљаваних међународних уџбеничких едиција које се користе у настави енглеског као страног језика на датом нивоу код нас (али и у Европи и шире), и које је одобрило Министарство просвете, науке и технолошког развоја, затим од наставних планова и програма, и другог материјала. Пресеком области покривених тим уџбеницима добијене су најфреквентније, кључне граматичке јединице, потом су класификоване према граматичким категоријама (време и аспект глагола, модалност, глаголски облици и конструкције, реченични модели, именице, заменице, детерминатори, придеви, прилози, предлози). Упоредном анализом додатно је утврђено да се граматичка грађа подудара са инвентаром граматичких јединица садржаним у језичким спецификацијама нивоа Б2 Савета Европе, и утканих у ЗЕО (van Ek & Trim, 2001: 141–175).

Приликом конструисања теста, тј. задатака водило се рачуна о степену контекстуализације: повећавањем самог контекста повећава се и вредност теста или задатака теста (в. Прилог 1). Такође је учињен покушај да тест буде тематски близак доби испитиване популације. Циљ је био да се састави тест који ће садржајно и структурно бити јасан и који ће у језичком смислу бити потпуно адекватан нивоу Б2 према ЗЕО. Посебна пажња посвећена је томе да у свим типовима задатака буду познате речи и изрази који су кључни за разумевање текста тј. контекста и за успешно решавање задатака. Да би се отклонила свака недоумица и избегли потенцијални проблеми у вези са решавањем одређених задатака, према потреби је дат пример после општег упутства.

Након састављања теста професори енглеског језика који имају вишегодишње радно искуство у школи и стручњаци за тестирање језичког знања детаљно су анализирали квалитет задатака у тесту. Њихов задатак био је да утврде да ли су задаци језички тачни, као и логички и садржајно исправни. На основу вишегодишњег искуства и стручности, наставници су проверавали ваљаност теста, тежину и ваљаност сваког задатка, језичку адекватност нивоу Б2, формулацију и јасноћу упутстава за израду задатака. Тест је анализирао и изворни говорник (Британац), чија је улога била да утврди да ли је тест језички тачан, да ли су текст и задаци формулисани у духу енглеског језика. Од свих оцењивача се тражило да реше тестове, како би се и на тај начин установило да ли сваки задатак тестира оно што треба да тестира, као и да ли су сва попуњена решења тачна. Тестови су оцењивачима дати без решења како би се избегло изнуђивање одговора датим у решењу теста.

Спецификације граматичког теста Б2. Спецификације једног теста подразумевају план разраде конструкције и примене теста. Подаци прикупљени на тај начин (сврха теста, структура, временско ограничење, тех-

нике тестирања и критеријуми бодовања) могу да послуже као модел за тзв. „банку“ задатака, текстова или тестова за будуће употребе (Alderson, Clapham & Wall, 1995: 9; Hughes, 2003: 59). Сврха граматичког теста Б2 представља утврђивање степена усвојености граматичких структура, на крају језичког течаја, на нивоу Б2 језичког знања према *Заједничком европском оквиру за живе језике*. Тест се састоји од пет типова задатака који проверавају разумевање и препознавање и употребу одговарајућих граматичких облика. Коначна верзија садржи 38 питања који имају добру дискриминативну вредност, дакле који добро мере граматичко знање испитаника. Тест покрива репрезентативан узорак граматичке грађе који је сачињен пресеком најфреквентнијих граматичких области у највише употребљаваним уџбеничким едицијама у настави енглеског језика (New Headway, 2006; Opportunities, 2002; Cutting Edge, 1999; Total English, 2006; Upstream, 2006), анализом постојећих дескриптора из ЗЕО и увидом у важећи наставни план и програм и инвентар граматичких јединица прописаних језичким спецификацијама Б2 Савета Европе (van Ek & Trim, 2001: 141–175). Имајући најпре у виду комуникативно-граматичке функције, односно функционални приступ који третира језик према начину на који ће се употребљавати у одређеним ситуацијама и шта ће говорник њиме саопштити, тестирали смо граматичку грађу у свим задацима. Ученицима није дато временско ограничење приликом процеса предтестирања како би се оријентационо установило време које је потребно за његову израду. Ученицима је у просеку било потребно $t=16,38$ минута за израду прве верзије теста, а та средња вредност плус две стандардне девијације износила је $t+2\sigma=25,40$ минута, те је ученицима на главном тестирању дато временско ограничење од 30 минута.

На тесту су коришћене три технике тестирања: допуњавање празнина у тексту, вишеструки избор и реченичне трансформације. Помоћу ових техника, које се примењују на реченичном и текстуалном нивоу, проверава се знање ученика о употреби граматичких облика, имајући у виду рецептивни и продуктивни ниво. Свако питање је вредновано једним бодом, без могућности парцијалног бодовања. Вредновање задатака обављало се према урађеном кључу за одговоре. Спецификације коначног теста су исте као и за првобитну верзију, осим броја питања на тесту (у првој верзији било је 40, а у коначној 38 питања). Међутим, у коначној верзији су задржани редни бројеви питања ради лакшег поређења питања са предтестирања и главног тестирања. Ученицима је дато објашњење на почетку главног тестирања да би се избегле недоумице.

Грамматички дескриптори на нивоу Б2. На нивоу Б2 се не усваја велики број потпуно нових језичких области, него је фокус на флексибилнијој и креативнијој употреби већ познатих области, са мање ограничења у избору језичких структура. Ученици треба да разумеју и употребљавају дуже и комплексније реченице, дужи дискурс структурисан употребом везника, анафоричном употребом заменица, творбом ком-

плексних реченица уз спорадично убацивање зависних реченица итд. Један од постављених циљева истраживања представља формулисање граматичких дескриптора који се односе на конкретна и мерљива, за одређену област специфична знања и вештине ученика који нису јасно дефинисани унутар ЗЕО. Методичари, наставници-практичари и писци уџбеника превазилазили су овај недостатак тако што су анализом постојеће банке дескриптора проналазили везу између неке граматичке функције и већ описане језичке способности. Међутим, радило се пре о спорадичним покушајима више него о свеобухватним пројектима.

Дескриптори представљају конкретне исказе или формулације које описују одређена знања и вештине ученика и могуће их је проверити тестирањем или самом опсервацијом ученика. Они треба да буду формулисани јасно и концизно, помоћу разумљивих појмова. Непрактично је дескрипторима прецизирати све појединачне моделе или функције одређених граматичких структура јер би у том случају њихов број могао да буде неограничен. Стога је било потребно многе структуре укалупити у један универзалан опис, који би био и економичан и потпун и који би прикладно описао активирање одређених језичких облика за остварење жељених циљева. На тај начин дефинисано је 26 дескриптора граматичке компетенције на енглеском језику на нивоу Б2¹, нпр:

уме да користи <i>The Future Continuous Tense</i> да опише радњу која ће бити у току у неком тренутку у будућности	в. задатак 13 (Sorry, but Friday at 5 p.m. is not very good because at that time I (I3) will be checking the system for errors.)
--	--

У односу на ниже нивое, глаголски облици на нивоу Б2 су комплекснији по питању форме и значења. Тако се, на пример, уводи трајни плусквамперфекат *Past Perfect Continuous Tense* у контрасту према прошлом времену *Past Tense*, потом сви трајни и перфекатски облици будућег времена – будући перфект *Future Perfect*, трајни футур *Future Continuous* и будући трајни перфект *Future Perfect Continuous Tense*, затим комбиновани типови погодбених реченица, пасивни и перфекатски облици герунда и инфинитива, одређене граматичке структуре с њима својственим комуникативним функцијама итд. Њиховим добрим овладавањем стиче се солидна основа за усвајање сложенијих граматичких структура на вишим нивоима: Ц1 и Ц2. Сви граматички дескриптори формулисани су на темељу репрезентативног узорка најфреквентнијих граматичких структура на нивоу Б2 и зато представљају кључне описе граматичких јединица енглеског језика на нивоу Б2.

¹ Због ограниченог обима рада наведен је само један илустративни пример граматичког дескриптора. Исто се односи и на степен овладаности граматичким структурама минимално компетентног кандидата (све вредности су представљене у Табели 3).

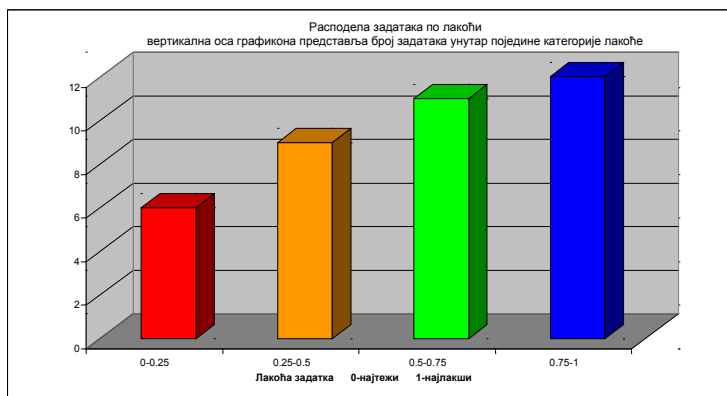
Мерне карактеристике граматичког теста Б2. Предтестирање је извршено да би се утврдиле мерне карактеристике граматичког теста Б2. Овим тестом је проверавана искључиво граматичка грађа, чиме је обезбеђена ваљаност конструкта. Ваљаност садржаја је добијена одабиром најфреквентнијих граматичких структура, а емпиријска ваљаност је обезбеђена применом поступка предтестирања на хомогеном узорку популације (Alderson, Clapham & Wall, 1995; Hughes, 2003; Weir, 2005). Спољња ваљаност теста постигнута је помоћу прикладне форме и прегледне организације питања на тесту. Може се рећи да тест поседује карактеристике аутентичности и интерактивности јер задаци одражавају употребу језика у реалној ситуацији. Друга најзначајнија карактеристика јесте поузданост која је утврђена израчунавањем Кудер и Ричардсонове формуле 20 (енг. *The Kuder and Richardson Formula, KR-20*) и износи 0,80, што је доказ добре конзистентности. Стандардна грешка мерења (SEM) износи 2,29, што је добра вредност и само потврђује да је тест поуздан. Све приказане и разматране вредности су израчунате за коначну форму теста. Тесно повезана с параметром поузданости је дискриминативност од које зависи ваљаност мерног инструмента. Темељном анализом сваког задатка утврђене су две важне варијабле: лакоћа задатка (енг. *facility value*) и индекс дискриминације (енг. *discrimination index*), при чему је индекс дискриминације израчунат методом трију група, и још комплекснијом и прецизнијом методом – поинт-бисеријским коефицијентом корелације (енг. *point-biserial correlation coefficient*). Следи табеларни и графички приказ добијених вредности лакоће и дискриминативних вредности задатака израчунатих без елиминисаних задатака.

Табела 1: Вредности лакоће задатака и индекса дискриминације за граматички тест Б2

Питање	ФВ	Индекс дискриминације ($\Gamma^{1/3}$ - $D^{1/3}$)	Индекс дискриминације (<i>point biserial</i>)
1	0,34	0,47	0,42
2			
3	0,45	0,44	0,34
4	0,91	0,26	0,27
5	0,13	0,23	0,23
6	0,87	0,21	0,20
7	0,15	0,35	0,46
8	0,69	0,37	0,26
9	0,58	0,51	0,33
10	0,58	0,56	0,34

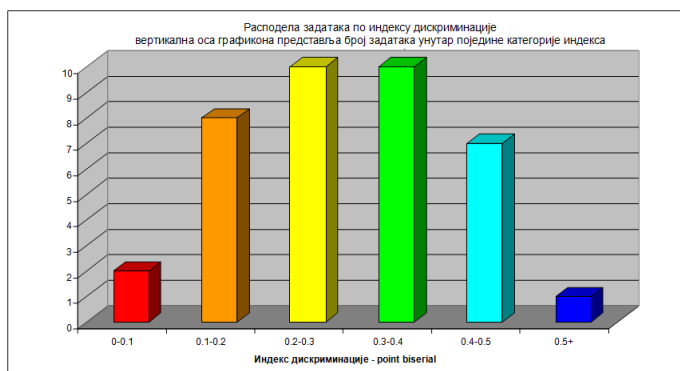
11	0,57	0,49	0,33
12	0,25	0,47	0,46
13	0,48	0,37	0,24
14	0,78	0,35	0,30
15	0,98	0,02	0,16
16	0,72	0,37	0,33
17	0,44	0,58	0,47
18	0,57	0,60	0,45
19	0,71	0,23	0,18
20	0,78	0,16	0,17
21	0,84	0,19	0,58
22	0,46	0,56	0,41
23	0,65	0,49	0,38
24	0,92	0,14	0,25
25	0,43	0,28	0,21
26	0,14	0,35	0,48
27	0,13	0,23	0,34
28	0,65	0,23	0,19
29	0,32	0,33	0,24
30	0,21	0,19	0,14
31	0,90	0,09	0,08
32	0,81	0,14	0,11
33	0,43	0,19	0,11
34			
35	0,82	0,30	0,29
36	0,21	0,12	0,05
37	0,72	0,23	0,10
38	0,82	0,35	0,31
39	0,76	0,28	0,21
40	0,58	0,53	0,37

Графикон 1: Лакоћа задатака

Од 38 задатака за 6 се може тврдити да су тешки јер их је решило до 25% испитаника, 9 су средње тешки (25–50%), 11 су средње лаки (50–75%) и 12 су лаки (75–100%). Да би се унутар ове хомогене језичке популације успешно разликовали јачи и слабији испитаници одређене су вредности индекса дискриминације, прво једноставнијом методом трију група и потом комплекснијом методом поинт-бисеријског коефицијента корелације, чији је приказ дат у Графикону 2.

Графикон 2: Индекс дискриминације поинт-бисеријском методом

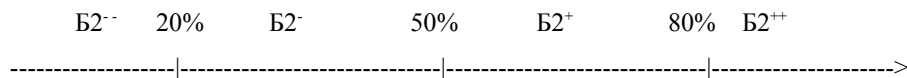

Приликом конструисања тестова потребно је издвојити питања која не доприносе позитивно дискриминативности самог теста. У овом истраживању то су била питања бр. 2 и 34 која су елиминисана у коначној верзији теста. То никако није угрозило ваљаност теста будући да су се остала питања односила на дате граматичке области. Поред наведених карактеристика, установљене су и карактеристике дистрибуције

фреквенција: мере централне тенденције и дисперзије. Мере централне тенденције или средње вредности укључују аритметичку средину: $M=21,78/38$ (57,3%), затим мод или најчешћу вредност у једној дистрибуцији фреквенције, што износи $M_0=23$ и медијану (средишњу или централну вредност) која износи $M_d=22$. Утврђени су индекси мера дисперзије, тј. опсег расподеле и стандардна девијација (СД). Опсег теста је 26, а СД је $\sigma=5,57$, што је очекивана вредност јер је тест дат хомогеној језичкој популацији. Када су израчунате све ове вредности, које иначе доказују да се ради о тесту који има добре мерне карактеристике, утврђена је још једна, за ово истраживање изузетно значајна вредност граничне линије постигнућа (енг. *cut score*) која за граматички тест Б2 износи 17/38 (44,7%).

За одређивање стандарда постигнућа и минимално компетентног кандидата, као што је наговештено раније, није било потребно вршити посебне калибрације јер је у фази предтестирања ниво језичког знања испитаника већ био одређен. Једино је било неопходно консултовати се са великим бројем наставника у вези с тим који проценат испитаних кандидата заиста задовољава критеријуме граматичке компетенције на нивоу Б2, што је послужило као основа за израчунавање граничних вредности. На основу искуства наставника тј. резултата које ученици у пракси показују када је граматичко знање у питању, око 20% кандидата *увек недовољно савлада* граматичке структуре, тј. *има слабо/недовољно* знање граматике у односу на оно што се захтева на датом нивоу, док сличан постотак у потпуности савлада граматичке структуре тј. *има одлично знање* које у неким случајевима превазилази потребно граматичко знање на датом нивоу. На основу тако добијених информација приступило се изради граничних вредности тако што су за ниво Б2 ученици подељени у 4 *оквирне подгрупе* или категорије, од којих једна подгрупа, најслабија означена као Б2⁻, није довољно савладала ниво Б2 граматичке компетенције (20% ученика), а најјача подгрупа, означена као Б2⁺⁺, веома је успешно савладала или чак превазишла дати ниво (20% ученика), док две средње, бројчано највеће подгрупе, означене као Б2⁻ и Б2⁺ групе (30% + 30% ученика), представљају типичне кандидате који су у мањој или већој мери (али ипак на задовољавајућем нивоу) савладали испитивани ниво знања. Ово никако не значи да граматички тест на испитиваном нивоу својим мерним опсегом обухвата само 60% кандидата, већ да унутар мереног нивоа потенцијално дискриминише и класификује испитанике на нижи или виши подниво. Као што се може видети на Дијаграму 1, испитаници су поређани од најслабијег ка најјачем, при чему проценти означавају број кандидата.

Дијаграм 1: Расподела испитаника по савладаности
граматичке грађе на нивоу Б2

Дакле, један од потциљева истраживања био је да се одреди минимално постигнуће на тесту које задовољава критеријуме граматичког знања за ниво Б2, и, коначно, у којој мери су ученици, који су учествовали у главном тестирању, савладали дате области. Њихови резултати изражени су помоћу четири индекса који означавају поделу нивоа Б2 на четири подгрупе на основу савладаности нивоа Б2 (-, -, +, ++).

Да би се могла посматрати прогресија савладаности одређених видова граматичког знања на нивоу Б2 представљених појединим задацима на тесту и да би се на тај начин прецизније дефинисали дескриптори граматичког знања унутар поменутих подгрупа, у оквиру сваке подгрупе израчунат је постотак успешности на сваком појединачном задатку и ти проценти су сврстани у 4 категорије, што се види из Табеле 2.

Табела 2: Степени познавања граматичких области
унутар подгрупа нивоа Б2

	недовољно	у мањој мери	у већој мери	одлично
Постотак испитаника који је тачно одговорио на питања на тесту.	0–24,99%	25–49,99%	50–74,99%	75–100%
Б2-				
Б2				
Б2+				
Б2++				

Свака од четири подгрупе или поднивоа граматичког знања означена је конкретним префиксом/прилогом који се додаје општем дескриптору облика „уме да“, тако да кандидат унутар сваке од ових подгрупа нпр. *недовољно* уме да употребљава одређене граматичке структуре (од 0% до 24,99%), *у мањој мери* уме да их користи (од 25% до 49,99%), *у већој мери* уме да их користи (од 50% до 74,99%), и *одлично* уме да их користи (од 75% до 100%). На тај начин могуће је доћи до базичних граматич-

ких компетенција на сваком поднивоу, тј. области за које се очекује да кандидати покажу одлично и добро знање, као и области које се могу сматрати напредним за дати ниво и за које се добро и одлично знање може очекивати само од бољих кандидата. Оне граматичке области које *гранични или минимално компетентан кандидат* из области граматике на нивоу Б2 уме да употреби *одлично или у већој мери* представљају основне граматичке ресурсе и очекиване исходе који су потребни за стицање функционалне граматичке компетенције на овом нивоу.

Дакле, гранична линија постигнућа за граматички тест Б2 износи 44,7%, што је минимални резултат на тесту који кандидат (чије је постигнуће на граничној линији) треба да оствари на нивоу Б2. То значи да резултат испод ове граничне линије указује на то да је граматичко знање кандидата испод онога што се очекује на нивоу Б2. Осим за *минимално компетентног кандидата* Б2⁻, израчунат је и гранични број поена (енг. *cut score*) за кандидата Б2⁺ који износи 22/38 (57,9%) и за кандидата Б2⁺⁺: 27/38 (71,1%).

Резултати и дискусија

Анализа резултата предтестирања. Након што су утврђене све неопходне мерне карактеристике теста, стандард постигнућа и концепт минимално компетентног кандидата на нивоу Б2, граматички тест је дат узорку од 130 испитаника како би се установио степен савладаности граматичких области, представљених појединим задацима или групом задатака, унутар установљених подгрупа, што се може видети у Табели 3.

Табела 3: Приказ степена савладаности граматичких области

	Б2 ⁻	Б2 ⁻	Б2 ⁺	Б2 ⁺⁺
1	*	**	**	***
2				
3,7	*	*	**	***
4	****	****	****	****
5,6	**	**	***	***
8,9	**	***	****	****
10	**	**	***	****
11	**	***	***	****
12	*	*	*	***

13	*	**	***	***
14	***	***	****	****
15	****	****	****	****
16,19,21,24	***	****	****	****
17	*	**	***	****
18	*	**	***	****
20,22,23	**	**	***	****
25	**	**	***	***
26	*	*	*	**
27	*	*	*	**
28	**	***	***	****
29	*	*	**	***
30,31,32	***	***	***	***
33	**	**	**	***
34				
35	***	****	****	****
36	*	*	*	**
37	***	***	***	****
38,39,40	***	***	****	****

Легенда. * недовољно; ** у мањој мери, *** у већој мери, **** одлично, 2 – одстрањено питање.

Међутим, за истраживање је изузетно значајан степен овладаности граматичким структурама минимално компетентног или граничног кандидата Б2⁻, што представља минимално потребан квантум граматичког знања да би се савладао ниво Б2 граматичке компетенције на енглеском језику. Тако, на пример, минимално компетентан кандидат на нивоу Б2 језичког знања (наведен је по један пример за сваку поткатегорију):

- *недовољно* уме да користи *The Future Perfect Continuous Tense* да опише радњу која ће у неком тренутку у будућности већ трајати одређено време;
- *у мањој мери* уме да користи перфект модалног глагола *ought to* да изрази прошлу обавезу која није извршена;

- у *већој мери* уме да користи *The Present Perfect Tense* да опише радњу која је почела у прошлости и која је меродавна за садашњост;
- *одлично* уме да користи *The Future Tense* да спонтано понуди помоћ.

Грааматичке области којима минимално компетентан кандидат влада *одлично* или у *већој мери* представљају базичне области које су потребне за извршење комуникативних задатака на нивоу Б2. То свакако не значи да минимално компетентан или гранични кандидат не би умео да користи, уз спорадичне грешке, и остале области које су предвиђене на датом нивоу. Међутим, оне области којима влада *одлично* или у *већој мери* јесу кључне области, односно представљају базичне грааматичке ресурсе без којих се тешко може замислити развијање грааматичке компетенције на функционално прихватљив начин. Након што је установљен ниво Б2 грааматичке компетенције према европским стандардима, као и минимално постигнуће које то задовољава, следеће што је требало утврдити јесте у којој мери је код главног тестирања испитивани узорак задовољио утврђено минимално постигнуће, што последично може да послужи као основа за доношење закључака о реализацији грааматичких циљева прописаних *Заједничким европским оквиром*.

Главно тестирање на нивоу Б2. Као што је већ речено, главно тестирање је спроведено средином октобра школске 2008/2009. године на узорку од 164 испитаника из двеју гимназија. У школама у којима је тестирање извршено циклус учења на нивоу Б2 био је завршен. Од укупно 164 ученика, 77 ученика (47%) није задовољило основни ниво стандарда грааматичке компетенције, тј. 53% испитаника је задовољило ниво Б2 грааматичке компетенције. Степен постигнућа није у потпуности на задовољавајућем нивоу будући да се ради о школама с добром наставном традицијом и да су исти ученици на претходним нивоима постизали добре резултате, како тврде наставници. Отуда се и очекивао бољи квалитет грааматичког знања. Извршено је поређење постигнућа према утврђеним подгрупама нивоа Б2 у фази предтестирања и главног тестирања, што је представљено табеларно (Табела 4).

Табела 4: Расподела кандидата према групама постигнућа на предтестирању и главном тестирању

	Б2 ⁻	Б2 ⁻	Б2 ⁺	Б2 ⁺⁺
предтестирање	18,46%	29,23%	32,31%	20%
главно тестирање	47,56%	23,78%	19,51%	9,15%

Расподела постигнућа према групама на предтестирању је приближна идеалној (од 20% до 30%, односно од 30% до 20%) јер су граничне вредности испитаника рачунате на основу резултата предтестирања. Међутим, будући да је главно тестирање спроведено на хетерогеном узорку популације, у одељењима ученика неуједначеног нивоа знања и поред чињенице да им је заједнички именитељ то што су сви ученици завршили ниво Б2 језичког знања, несумњиво се очекивала неравномернија расподела од идеалне. Свакако се нису очекивала два оштра одступања на два супротна краја спектра: у најслабијој и најјачој групи. Процент ученика који нису задовољили минимум граматичке компетенције био је виши од очекиваног, и насупротив томе проценат ученика који су одлично овладали граматичким структурама био је нижи од очекиваног. Разлози за овакво постигнуће могу се тражити у утицају и субјективних и објективних фактора. Да ли је дошло до стагнације у процесу учења или тзв. *критичног периода* који се манифестује смањеном осетљивошћу за усвајање страног језика? Да ли се ради о заиста великом квантном скоку с нивоа Б1 на ниво Б2 језичког знања који захтева додатно улагање напора, који већина ученика у датом тренутку можда није била спремна да уложи? Да ли је дошло до пада мотивације у учењу енглеског језика? Све су то претпоставке за чије потврђивање недостају чврсти емпиријски докази и већи узорак ученика како би се извели закључци који би били потпуно валидни.

Могуће је претпоставити да прелаз са нивоа Б1 на ниво Б2 захтева одређени квантни скок, и, последично, много веће улагање напора што већина испитиване популације у датом тренутку није могла или није била спремна да уложи. Ниво Б2 је захтеван и квантитативно и квалитативно па је неопходна интензивна језичка продукција, постојање и одржавање високе мотивације за учење језика, и сходно томе добре радне навике како би се у потпуности аутоматизовале дате граматичке структуре. С друге стране, према теорији усвајања другог или страног језика, ученици, поготово на старијем школском узрасту, не успевају да достигну високе нивое граматичке компетенције, иако су довољно и адекватно изложени језику (Ellis, 2002: 18). Један од разлога може бити старосна доб јер се сматра да једном када се прође тзв. критични период, који је око 15 година када се ради о стицању граматичке компетенције, развијање потпуне граматичке компетенције није више изводљиво. Међутим, бројна су неслагања и сумње у валидност хипотезе о тзв. критичном периоду када је граматичка компетенција у питању због тога што многи ученици страних језика, ако им је дато довољно времена, ако су довољно изложени језику и ако поседују високу мотивацију и посвећеност, врло успешно усвајају језичке структуре страног језика, чак иако почну да уче језик после петнаесте године. Многи стручњаци тврде да постоје критични периоди унутар критичних периода, односно да постоје вишеструки критични периоди за различите језичке области: изговор, синтакса, семантика, итд. (Eubank & Gregg, 1999; Han, 2004;

Schachter, 1996; Singleton, 1995) који се одликују смањеном осетљивошћу, флексибилношћу или тзв. пластичношћу при усвајању језика, али да су они пролазни. Уопштено посматрано, узроци за стандард постигнућа граматичке компетенције на нивоу Б2 могли би да се припишу или само једном фактору или међусобном дејству више чинилаца, што би се могло открити помоћу опсежних емпиријских истраживања која превазилазе фокус и оквире овог истраживања.

Закључак

Предмет проучавања у овом раду представљало је усклађивање тестирања граматике енглеског језика са савременим европским стандардима. Као значајна педагошка импликација спроведеног истраживања намеће се чињеница да одређивање базичних граматичких структура на нивоу Б2, али и на свим другим нивоима језичког знања, и упознавање ученика с њима треба да омогући бољу усмереност наставе, што последично доприноси бољем и ефикаснијем савладавању датих граматичких структура. Јасно формулисани дескриптори могу да послуже као веома важне смернице, односно наставни циљеви који су значајни и наставницима и ученицима. Они могу да представљају очекиване резултате или исходе усвајања граматичког знања, односно оно што ученик треба да зна, разуме и уме да уради на крају одређеног циклуса учења или постизања одређеног нивоа језичког знања. Осим што наставницима служе као оријентир у подучавању ученика кључним граматичким структурама, постојање прецизно дефинисаних исхода учења им омогућава да циљеве или захтеве које постављају пред ученике прилагоде њиховим индивидуалним потребама, што креирање наставе, наставних и испитних материјала и вредновање постигнућа ученика чини свакако ефикаснијим. Такође, јасни циљеви омогућавају бољу усредсређеност на учење и мање расипање пажње и енергије како ученика тако и наставника. Када су ученици упознати с тим које стандарде треба да достигну, онда ће преузети и већу одговорност за сопствено учење и темељније ће се оспособити за процес самовредновања знања, што је важан инструмент у самом процесу учења и све више се уводи као део савремене прогресивне наставе.

Што се тиче конструисаног граматичког теста на нивоу Б2 он може да се употреби као користан мерни инструмент у различите сврхе (као дијагностички, класификациони или тест постигнућа) у зависности од циљева тестирања. Пошто су сва питања детаљно статистички обрађена, тест може да послужи и као тзв. *банка ајтема* који се по потреби могу искористити за конструисање нових тестова.

Коришћена литература

- Acklam, R. & Crace, A. (2006). *Total English* (Upper-intermediate, student's book). Harlow: Pearson Education Limited.
- Alderson, J. C., Clapham, C. & Wall, D. (1995). *Language test construction and evaluation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cizek, G. J. (2006). Standard setting. In S. M. Downing & T. M. Haladyna (Eds.), *Handbook of test development* (pp. 225–258). NJ: Lawrence Erlbaum.
- Cizek, G. J. & Bunch, M. (2007). *Standard setting: A guide to establishing and evaluating performance standards on tests*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment* (2001). Council of Europe, Cambridge: Cambridge University Press.
- Cunningham, S. & Moor, P. (1999). *Cutting edge* (Upper-intermediate, students' book). Harlow: Pearson Education Limited.
- Ellis, R. (2002). The place of grammar instruction in the second/foreign language curriculum. In E. Hinkel & S. Fotos (Eds.), *New perspectives on grammar teaching in second language classrooms* (pp. 17–34). New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Eubank, L. & Gregg, K. (1999). Critical periods and (second) language acquisition: Divide et Impera. In D. Birdsong (Ed.), *Second language acquisition and the critical period hypothesis* (pp. 65–100). NJ: Lawrence Erlbaum.
- Fulcher, G. (2008). Testing times ahead? *Liaison magazine*, No. 1, 20–24.
- Han, Z.-H. (2004). *Fossilization in adult second language acquisition*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Harris, M., Mower, D. & Sikorzyńska, A. (2002). *Opportunities* (Upper-intermediate, students' book). Harlow: Pearson Education Limited.
- Hughes, A. (2003). *Testing for language teachers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jones, N. (2009). A comparative approach to constructing a multilingual proficiency framework: Constraining the role of standard setting. In N. Figueras & J. Noijons (Eds.), *Linking to the CEFR Levels: Research Perspectives* (pp. 35–44). Arnhem: Cito, Institute of Educational Measurement; Council of Europe; European Association for Language Testing and Assessment (EALTA).
- Kaftandjieva, F. (2004). *Standard setting. Section B of the reference supplement to the preliminary version of the manual for relating language examinations to the CEFR: Learning, teaching, assessment*. Strasbourg: Council of Europe.
- Livingstone, S. & Zieky, M. (1982). *Passing scores*. Princeton, NJ: Educational Testing Service.
- Livingstone, S. & Zieky, M. (1989). A comparative study of standard setting methods. *Applied Measurement in Education*, Vol. 2, No. 2, 121–141.
- Näsström, G. & Nyström, P. (2008). A comparison of two different methods for setting performance standards for a test with constructed-response items. *Practical Assessment, Research and Evaluation*, Vol. 13, No. 9, 1–12.
- Obee, B. & Evans, V. (2006). *Upstream* (B2, student's book). Newbury: Express Publishing.
- Papageorgiu, S. (2010). *Setting cut scores on the common European framework of reference for the Michigan English test. Technical Report*. Ann Arbor, Michigan: Testing and Certification Division, English Language Institute, University of Michigan.
- Reckase, M. D. (2009). Standard setting theory and practice: Issues and difficulties. In N. Figueras & J. Noijons (Eds.), *Linking to the CEFR levels: Research perspectives* (pp. 13–21). Arnhem: Cito, Institute of Educational Measurement; Council of Europe; European Association for Language Testing and Assessment (EALTA).
- Relating language examinations to the common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment (CEFR). A Manual*. (2009). Strasbourg: Language Policy Division, Council of Europe.

- Schachter, J. (1996). Maturation and the issue of universal grammar in second language acquisition. In W. Ritchie & T. Bhatia (Eds.). *Handbook of second language acquisition* (pp. 159–194). San Diego: Academic Press.
- Singleton, D. (1995). Introduction: A critical look at the critical period hypothesis in second language acquisition research. In D. Singleton & Z. Lengyel (Eds.). *The age factor in second language acquisition: A critical look at the critical period hypothesis* (pp. 1–29). Clevedon: Multilingual Matters.
- Soars, J. & Soars, L. (2006). *New headway* (Upper-intermediate, student's book). Oxford: Oxford University Press.
- van Ek, J. A. & Trim, J. L. M. (2001c). *Vantage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Weir, C. (2005). *Language testing and validation. An evidence-based approach*. New York: Palgrave Macmillan.
- Zajednički evropski okvir za žive jezike: učenje, nastava, ocjenjivanje* (2003). Podgorica: Ministarstvo prosvjete i nauke Republike Crne Gore.
- Zieky, M. J., Perie, M. & Livingston, S. A. (2008). *Cutscores: A manual for setting standards of performance on educational and occupational tests*. Princeton, NJ: Educational Testing Service.

Примљено 16.09.2014; прихваћено за штампу 08.10.2014.

ПРИЛОГ 1
Граматички тест на нивоу Б2
B2 Grammar Test

1. Put the verbs in brackets into the correct tense.

Part 1

A: Hi, Wendy. How was your camping holiday?

B: Well, the ground was muddy because when we got there, it [1] had been raining (*rain*) for a week. The manager of the camping site told us that by the time we [2] arrived (*arrive*) many tourists [3] had already left (*already leave*) in search of a better location. Anyway, we decided to stay but while we [4] were putting up (*put*) up the tent, a lightning bolt [5] struck (*strike*) the tree next to it and it [6] caught (*catch*) fire. It was a good thing we [7] hadn't forgotten (*not forget*) to bring the fire extinguisher, or we could have got into trouble. So, we thought that while we [8] were struggling (*struggle*) here, the sun [9] was shining (*shine*) at the seaside, so we packed our things and left.

Part 2

A: How's your science project going, Ted?

B: Fine, thanks. We ought to be finishing it next month.

A: I understand you [10] have been working (*work*) on it for quite some time now.

B: Yes, by the time we [11] finish/have finished (*finish*) it, we [12] will have been working (*work*) on it for two whole years!

A: I was wondering if I could come and see you on Friday at 5 p.m. so you can tell me about it.

B: Sorry, but Friday at 5 p.m. is not very good because at that time I [13] will be checking (*check*) the system for errors. I [14] have already tested (*already test*) the hardware and it's fine, but I don't want to take any chances.

A: Oh, I [15] 'll/will help (*help*) you with the system if you like, I'm an expert, you know.

B: That's very kind of you. To be honest, I could use a bit of help.

2. Put the verbs in brackets into the correct verb form.

A: Why are you upset, Tom?

B: Because I don't enjoy [16] being called (*call*) stupid!

A: Someone called you stupid?

B: Yes, the boss got angry because I ought [17] to have finished (*finish*) the report by yesterday and I forgot. Anyway, if she hadn't given me

so many obligations, I [18] would not have forgotten (*not forget*) the report.

A: Have you tried [19] writing (*write*) down your obligations in an organiser?

B: Hmm, that sounds like a good idea. If I [20] had (*have*) one of those, I would never forget [21] to do (*do*) my reports. Thanks!

A: This is the twenty-first century, you know! It's about time you [22] bought (*buy*) an organiser.

B: I have so much work! I wish I [23] didn't need (*not need*) an organiser, but it seems I do after all.

A: My uncle has one and he has never regretted [24] buying (*buy*) it.

B: OK, you convinced me!

3. Complete the second sentence with a suitable modal verb so that it means the same as the first sentence.

*Example: It is impossible that Jane is at the door. She's in France.
Jane can't be at the door. She's in France.*

25. Visitors are forbidden from entering this area of the museum.

Visitors mustn't enter this area of the museum.

26. I'm certain Jacky didn't get lost on her way here!

Jacky can't/couldn't have got lost on her way here!

27. It really wasn't necessary for you to bring a cassette player to the picnic. We have one already, see?

You really needn't have brought a cassette player to the picnic...

28. David sounded worried so it is possible that he is in trouble.

David sounded worried so he may/might/could be in trouble.

29. Although the marathon was tough, Frank managed to finish it.

Although the marathon was tough, Frank was able to finish it.

4. For each gap, circle the best answer A, B, C, or D.

30. Geoffrey has already tried both cakes but I haven't tried ...

A any B none C neither D either

31. I asked at least ten people to come to my party, but, unfortunately, of them came.

A some B none C neither D all

32. After a few moments, Annie came back from the kitchen smiling, carrying a cup of tea in hand.

A each B every C both D any

33. The table leg was broken was replaced.
A that's B which C whose D that
34. Sam, to the letter was addressed, looked astonished.
A him B who C whom D that
35. The passengers after the accident were all grateful just to be alive.
A were interviewed B interviewing
C who interviewed D interviewed
36. The whole family went to visit aunt Celia in hospital, where she was recovering from a serious injury.
A - B the C a D an
37. London lies on the banks of River Thames.
A - B the C a D an
5. Rewrite the following sentences using a verb from the box below in the correct form which best suits the meaning of the sentence. You will not need to use all the verbs.

threaten	warn	urge	beg	explain	advise
----------	------	------	-----	---------	--------

38. Oh, please, please don't go!
She begged me not to go.
39. I would take a taxi if I were you.
He advised me to take a taxi.
40. You really must try this delicious cake!
She urged me to try the/that (delicious) cake.

Radmila Bodrić
ALIGNING ENGLISH GRAMMAR TESTING
WITH EUROPEAN LANGUAGE STANDARDS

Abstract

In recent years, foreign language testing has gained in significance with the advent of The Common European Framework of Reference for Languages (2001) (CEFR), a European language document which set comparable standards for learning, teaching and assessing foreign languages. The CEFR was used to set the research aim of this paper – testing grammar at level B2. The main aim of the research was to determine grammatical competence at level B2 and additional aims included: (a) determining which particular areas of grammar need to be learned by students at level B2, (b) formulating grammatical descriptors for each individual area of grammar, (c) determining the test's threshold level which would fulfil the criteria for grammatical competence at level B2, and (d) determining the extent to which students have mastered the given areas. The pre-testing was followed by the main testing on the sample of 164 students in two secondary schools. The results indicated that the quantity and quality of grammatical competence was lower than expected: 47% of the population failed to fulfil the basic level of grammatical competence. The causes may be attributed to the factors of a subjective and objective nature. Level B2 is demanding qualitatively as well as quantitatively, regarding both the formal and the functional complexity and scope of language use, which requires intensive language production, high levels of motivation and sound working habits in order to master the given grammatical structures.

Key words: grammar, English language, testing, aligning, The Common European Framework of Reference for Languages.

Радмила Бодрич
ПРИСПОСОБЛЕНИЕ ТЕСТИРОВАНИЯ ГРАММАТИКИ
АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА К ЕВРОПЕЙСКИМ ЯЗЫКОВЫМ
СТАНДАРТАМ

Резюме

В последние годы тестирование владения иностранными языками становится все более значимым благодаря выходу в свет Общеевропейских рамок для современных языков (2001) (ОРСЯ), документа, который вводит сопоставимые стандарты для изучения, обучения и контроля владением иностранными языками в странах Евросоюза. Автор предлагаемой статьи использует ОРСЯ для операционализации цели проведенного им исследования – тестирования грамматических знаний на уровне B2. Главной целью исследования явилось выявление уровня B2 грамматической компетенции, а дополнительными – (а) выявление конкретных областей грамматики, которыми учащиеся должны овладеть на уровне B2, (б) формулировка грамматических дескрипторов для каждой области грамматики, (в) определение минимального постижения на тесте, удовлетворяющего критериям владения грамматикой на уровне B2, и (г) определение степени усвоенности материала в данной области. После предварительного тестирования автором было проведено главное тестирование 164 учащихся двух гимназий. Полученные результаты показывают, что объем и качество грамматических знаний на уровне B2 ниже ожидаемого: 47% испытуемых не удовлетворило основному уровню стандарта грамматической компетенции. Причины такого состояния кроются в факторах субъективного и объективного характера. Уровень B2 требователен и в качественном и в количественном отношении, в связи с формальной и функциональной комплексностью и обхватом использования языка, так что для усвоения грамматических структур требуются интенсивная языковая продукция, существование высокой мотивации и хорошие трудовые навыки.

Ключевые слова: грамматика, английский язык, тестирование, приспособление, Общеевропейские рамки.